

Ympäristöpalvelut Helmen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuosille 2015–2021

Hyväksytty ympäristöterveyslautakunnassa 19.2.2015 § 7

Päivitys vuodelle 2016, 10.12.2015 § 66

Päivitys vuodelle 2017, 8.12.2016 § 40

Päivitys vuodelle 2018, 15.12.2017 § 45

Päivitys vuodelle 2019 12.12.2018 § 43

Päivitys vuodelle 2020 19.12.2019 § 36

Päivitys vuodelle 2021 15.12.2020 § 53

Sisältö

	Sivu
1 Yleistä ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta ohjelmakaudella 2015-2021	3
1.1 Yleiset tavoitteet ja valvontasuunnitelma	3
1.2 Ohjelmakauden teema: valvonnan vaikuttavuus	3
2 Ympäristöpalvelut Helmen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman yleinen osa	4
2.1 Ympäristöpalvelut Helmen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö	4
2.2 Valvonnan voimavarat ja niiden jakaantuminen	4
2.2.1 Riskinarviointi ja tehokas kohdentaminen	5
2.2.2 Tarkastuksen sisältö ja tarkastusaika	5
2.2.3 Valvontakohteiden/valvontakohdetyypien tarkastustiheydet	6
2.3 Koulutus	6
2.4 Valvontatietojärjestelmä	6
2.5 Laadunhallinta	7
2.6 Viestintä	7
2.7 Valvonnan kustannukset ja maksullisuus	7
2.8 Erityistilanteisiin varautuminen	8
2.9 Epidemioiden selvittäminen	8
2.10 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	8
2.11 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	8
3 Ympäristöpalvelut Helmen toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat	10
3.1 Elintarvikevalvontasuunnitelma	10
3.1.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja sisältö	10
3.1.1.1 Hyväksymis- ja ilmoitusmenettely	10
3.1.1.2 Erilaiset tarkastukset	11
3.1.1.3 Pakkokeinojen käyttö	12
3.1.2 Elintarvikevalvonnan valvontakohteet	12
3.1.3 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma	13
3.1.4 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma	13
3.1.4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma	13
3.1.5 Elintarvikevalvonnan painopisteet ja valvontaprojektit	13
3.2 Eläinlääkintähuolto	13
3.3 Terveydensuojelun valvonta	14
3.3.1 Johdanto	14
3.3.2 Valvontakäyntien hyväksymis- ja ilmoitusmenettely	14
3.3.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet	14
3.3.4 Tarkastuksen sisältö	15
3.3.5 Tarkastustiheydet ja tarkastusaika	16
3.3.6 Muut tarkastukset	16
3.3.7 Pakkokeinojen käyttö	17
3.3.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen	17
3.3.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto	17
3.3.8.2 Muu näytteenotto	17
3.3.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopisteet	18
3.4 Tupakka- ja lääkelain valvontasuunnitelma	18
3.4.1 Tupakkalain valvonnan tavoitteet	18
3.4.2 Tupakkalain valvonnan sisältö	19
3.4.2.1 Lupamenettely	19
3.4.2.2 Tarkastukset	19
3.4.2.3 Pakkokeinot	20
3.4.3 Valvontakohteet	20
3.4.4 Tarkastussuunnitelma	20
3.4.5 Valvonnan painopisteet ja projektit	21
3.4.6 Nikotiinikorvaushoitotuotteiden myynnin valvonta	22
3.4.6.1 Valvonnan tavoitteet	22
3.4.6.2 Lupamenettely	22
3.4.6.3 Tarkastuksen sisältö	22
3.4.6.4 Tarkastussuunnitelma	22
3.4.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi	23
3.4.8 Laki- ja säädösperusteet	23
~~3.5 Kuluttajaturvallisuusvalvonta~~	~~23~~
<del> 3.5.1 Kuluttajaturvallisuusvalvonnan tavoitteet</del>	~~23~~
<del> 3.5.2 Kuluttajaturvallisuusvalvonnan sisältö</del>	~~23~~
<del> 3.5.2.1 Ilmoitusvelvollisuus</del>	~~23~~
<del> 3.5.2.2 Turvallisuusasiakirja</del>	~~24~~
<del> 3.5.2.3 Tarkastuksen sisältö ja valvonnan tarve</del>	~~25~~
<del> 3.5.2.4 Pakkokeinojen käyttö</del>	~~25~~
<del> 3.5.2.5 Resurssien varmistaminen</del>	~~26~~
<del> 3.5.2.6 Valvonnan painopistealueet ja valvontakohteet</del>	~~26~~
<del> 3.5.2.7 Tarkastussuunnitelma</del>	~~26~~
<del> 3.5.2.8 Teema-alueet, hankkeet ja projektit</del>	~~26~~

1 YLEISTÄ YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMASTA OHJELMAKAUDELLA 2015–2021

1.1 Ympäristöterveydenhuollon yleiset tavoitteet ja valvontasuunnitelma

Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy. Hyvin toimivalla ympäristöterveydenhuollolla voidaan välttää/minimoida epidemioita ja vähentää huomattavasti terveydenhuollon kuormitusta ja sairauksien aiheuttamia poissaoloja työstä. Ympäristöterveydenhuollolla voidaan ehkäistä myös epidemioiden lisäksi monia kroonisia sairauksia, jos ongelmiin puututaan ajoissa (esim. sisäilmaongelmat).

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö sekä valtioneuvoston valvontasuunnitelma-asetus (665/2006) edellyttävät kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Velvollisuus valvontaohjelmien laatimiseen sisältyy seuraaviin lakeihin: Elintarvikelaki (23/2006), Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009), **Kuluttajaturvallisuuslaki (920/2011)**, Terveysturvallisuuslaki (763/1994), Tupakkalaki (693/1976) sekä valtioneuvoston asetus ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisista valvontaohjelmista (664/2006) eli valvontaohjelma-asetus ja valtioneuvoston asetus kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta (665/2006) eli valvontasuunnitelma-asetus ja EY-valvonta-asetus (882/2004). Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva suunnitelma siten, että valvonta on laadukasta ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan suunnitelmassa otetaan huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma, jonka ovat laatineet ministeriöiden (MMM, STM ja TEM) alaiset keskusviranomaiset Evira, Valvira ja Tukes.

1.2 Ohjelmakauden teema: Valvonnan vaikuttavuus

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ohjelmakauden 2015–2021 teemaksi on valittu **valvonnan vaikuttavuus**, jota lähestytään eri tavoin. Tavoitteena on

- kohdentaa valvontaresurssit riskiperusteisesti ja tehokkaasti,
- kattaa valvonnan kustannukset tehokkaammin valvontakohteilta perittävillä maksuilla
- kehittää ja hyödyntää tietojärjestelmiä
- lisätä valvonnan yleistä näkyvyyttä kaikille kuntalaisille
- ottaa käyttöön aluehallintoviraston kuntiin tekemät arviointi ja ohjauskäynnit.

Valvontasuunnitelmaan on koottu valvontayksikön alueella suunnitelmakaudella painottuva valvonta, painopisteet ja projektit.

2 YMPÄRISTÖPALVELUT HELMEN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMAN YLEINEN OSA

2.1 Ympäristöpalvelut Helmen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö

Ympäristöpalvelut Helmi on Haapaveden ja Oulaisten kaupunkien sekä Siikalatvan ja Pyhännän kuntien perustama yhteinen alueellinen valvontayksikkö. Yksikkö aloitti toimintansa vuoden 2009 alusta.

Ympäristöpalvelut Helmen hallintokuntana (isäntäkuntana) on Haapaveden kaupunki. Toimivaltaisena viranomaisena on alueellinen ympäristöterveyslautakunta, joka toimii Haapaveden kaupunginvaltuuston alaisuudessa. Ympäristöterveyslautakunnassa on seitsemän jäsentä. Ympäristöterveyslautakunnan esittelijänä toimii ympäristöpalvelupäällikkö. Toimivaltaa on delegoitu viranhaltijoille ympäristöterveyslautakunnan 21.3.2017 § 12, päivitys 10.10.2018 § 33, mukaisesti.

Ympäristöpalvelut Helmen toimialueena on Haapaveden ja Oulaisten kaupungit sekä Siikalatvan ja Pyhännän kunnat. Yksikkö järjestää myös eläinlääkintähuollon praktiikkapalvelut Raahen kaupungin Vihannin kylään. Valvonta-alueella asuu n. 24 000 asukasta.

2.2 Valvonnan voimavarat ja niiden jakautuminen

Vaikka valvontasuunnitelma ohjaa pitkälti ympäristöterveydenhuollon toimintaa, niin ympäristöterveysvalvonnassa on tehtäviä, joita ei voida ennakoida, mutta niiden tekemiseen on silti varattava aikaa. Tällaisia ovat esimerkiksi terveyshaittaepäilyjen, epidemioiden ja erityistilanteiden selvittämiset sekä hakemusten ja ilmoitusten käsittely. Viranomaistyöhön kuuluu myös neuvontaa ja ohjausta, jota on annettava tarpeen vaatiessa. Seuraavassa on kerrottu ympäristöterveydenhuollon kokonaisresurssin (suunnitelmallinen ja ennalta suunnittelematon työ) jakaantumisesta eri osa-alueille.

Yksikön ympäristöterveydenhuollon käytössä on yksi ympäristöpalvelupäällikön, yksi valvontaeläinlääkärin, seitsemän kunnaneläinlääkärin ja kolme ympäristötarkastajan virkaa. Ympäristötarkastajat hoitavat kaikkia ympäristöterveydenhuollon osa-alueita. Yksi ympäristötarkastaja toimii ympäristöpalvelupäällikön varahenkilönä.

Taulukossa 1 esitetään Ympäristöpalvelut Helmen kokonaistyöpanoksen jakautuminen eri osa-alueille.

Taulukko 1. Ympäristöterveydenhuoltoon osallistuvan henkilöstön resurssijakauma osa-alueittain.

Osa-alue	htv	Ympäristötarkastaja Matti Ojanlatva	Ympäristötarkastaja Jari Heikkinen	Ympäristötarkastaja Annika Oikkinen	Valvontaeläinlääkäri Sirkka Hankonen	Valvontaeläinlääkäri Outi Lehtonen	Ympäristöpalvelupäällikkö Harri Heikkilä	Praktikkoeäinlääkärit 7 virkaa	Avustava henkilökunta, toimistopalvelut	Realistinen, Yhteensä, htv
Terveystensuojelu	1,5	0,65	0,35	0,3			0,2			
Tupakkalain valvonta	0,2	0,05	0,05	0,1						
Kuluttajaturvallisuuden valvonta	0,3	0,05	0,05	0,2						
Elintarvikevalvonta	1,82	0,3	0,4	0,6	0,3	0,2	0,2			
Eläinlääkäripalvelut	6,94							6,94		
Eläinsuojeluvalvonta	0,62				0,4	0,3		0,02		
Eläintautivalvonta	0,12				0,1	0,1		0,04		
Avustava henkilökunta	0,05								0,05	
Hallintotehtävät	0,65		0,05				0,6			
Muut vastuut, esim. atk, tietojärj.	0,15		0,15							
Yhteensä, htv	12,05	1	1	1	0,8	0,6	1	7	0,05	

2.2.1 Riskinarviointi ja tehokas kohdentaminen

Toimialakohtaisissa ohjelmissa on annettu ohjeet valvontakohteiden riskinarviointiin. Riskinarviointi ja luokitus ovat valitettavasti jokaisella toimialalla erilaisia. Eri toimialojen välisen riskinarvioinnin vertailu on vaikeaa eikä siihen ole yhteistä ohjetta. Kunnassa tulee valvoa kaikkia osa-alueita ja tehdä päätös siitä, miten valvonnan resurssit on tarkoituksenmukaisesti kohdistaa eri sektoreille. Eri vuosina voidaan painottaa eri alueita. Riskinarviointia käsitellään tarkemmin toimialakohtaisissa osioissa.

Keskusvirastot vaativat teoreettisen valvontatarpeen perusteella tehtyä suunnitelmaa, johon kunnilla ei pääsääntöisesti ole resursseja. Ympäristöpalvelut Helmen valvontasuunnitelmassa näkyvät teoreettinen (laskennallinen) valvontatarve sekä realistinen valvonta, joka pystytään toteuttamaan käytettävissä olevalla henkilöstöllä. Valvonta pyritään suuntaamaan sinne, missä sitä eniten tarvitaan ja tämä arviointi on tehty paikallista tuntemusta hyödyntäen. Valvontasuunnitelmaa hyväksyttäessä ja sen toteutumista arvioitaessa valvonnasta vastaavassa toimielimessä on syytä käydä keskustelua resursseista ja teoreettisesta valvontatarpeesta sekä valvonnan kohdistamisesta.

2.2.2 Tarkastuksen sisältö ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika

Valvontasuunnitelma-asetuksen mukaan kunnan suunnitelman tulee sisältää tarkastuksen sisällön määrittely sekä tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika. Tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä ja tarkastuskertomuksessa tulee esittää, minkä säännösten mukaan tarkastus on tehty. Tarkastusaikaan vaikuttaa tarkastuksen sisällön laajuus ja tarkastusaikaan katsotaan kuuluvaksi varsinaisen kohteessa tehdyn tarkastuksen lisäksi tarkastukseen valmistautuminen sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Ympäristöterveydenhuollon toimialakohtaisissa suunnitelmissa tuodaan esille eri lakien mukaisten tarkastusten yleiset sisällöt. Tarkastusten yksityiskohtaisissa sisällöissä sovelletaan keskusvirastojen antamia ohjeita.

Matkoihin käytetty aika ei kuulu tarkastukseen kuluvaan aikaan. Näin valvontakustannukset ovat kohteen sijainnista riippumatta yhtäläiset kaikille toimijoille koko Ympäristöpalvelut Helmen toiminta-alueella. Matkoihin kuuluva aika on kuitenkin otettava huomioon kunnan realistisessa valvontasuunnitelmassa. Kuntaliitto on ohjeistanut sisällyttämään matkoista aiheutuneet kustannukset tuntihintaan. Valvonta-asetuksen 882/2004 liitteessä VI todetaan, että valvonnan maksujen perusteissa otetaan huomioon myös matkakulut niihin liittyvine kuluineen. Matkoista aiheutuneet kustannukset tulee sisällyttää tarkastusmaksuihin jollain tavalla.

2.2.3 Valvontakohteiden / valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet

Tarkastustiheydet määräytyvät riskinarvioinnin perusteella. Valvontasuunnitelmat ovat julkisia asiakirjoja. Toimialakohtaisien suunnitelmien liitteinä ovat kohderyhmittäiset kohteiden lukumäärät ja tarkastustiheydet. Toiminnanharjoittaja voi halutessaan ottaa yhteyttä ja pyytää lisätietoja omaa kohdettaan koskevasta valvonnasta (tarkastukset tehdään kuitenkin pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta).

Valvontakohteiden kannalta tarkastustiheydellä on taloudellista merkitystä, sillä valvontamaksut määräytyvät tarkastusmäärien perusteella. Suunnitelma antaa kuvan siitä, mitä suuruusluokkaa valvontamaksu tulee olemaan. Lopullinen maksu määräytyy voimassa olevan lainsäädännön mukaan sen perusteella, miten paljon valvontaa tehdään.

Toimialakohtaisissa, valtakunnallisissa valvontaohjelmissa on annettu ohjeelliset tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävät ajat. Teoreettiset, tavoitteelliset tarkastustiheydet on määritelty kohdetyyppikohtaisen riski- ja kokoluokituksen perusteella.

2.3 Koulutus

Ympäristöterveydenhuollon koulutukseen on Ympäristöpalvelut Helmessä varattu määrärahoja. Vuosittain osallistutaan ainakin PSAVI:n järjestämiin työkokouksiin, ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisille ja alueellisille koulutuspäiville, ympäristöterveydenhuollon johtajien päiville, VATI/Ruokaviraston järjestämiin koulutuksiin ja vähintään yhteen asumisterveysaiheiseen koulutukseen. Suurin osa koulutuksista toteutetaan etäkoulutuksina Ympäristöpalvelut Helmen etäkoulutustilasta tai henkilöstön omilta koneilta. Jokainen valvontahenkilö ja eläinlääkäri tekee vuosittain koulutussuunnitelman, jonka esimies hyväksyy. Koulutuksista pidetään vuosittain koulutusrekisteriä.

2.4 Valvontatietojärjestelmä

Ympäristöpalvelut Helmi käyttää VATI Ympäristöterveydenhuollon keskitettyä toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmää. VATIin kirjataan kaikki valvontakohteiden tiedot ja niihin kohdistuneet suoritteet. Kohde- ja valvontatiedot välittyvät valtakunnalliseen, keskitettyyn tietojärjestelmään.

2.5 Laadunhallinta

Ympäristöterveydenhuollon valvontatehtävissä käytetään hyväksi keskusvirastojen (Ruokavirasto, Valvira) laatimia tarkastusohjeita ja asiakirjoja. Saatavilla on usein myös laadukkaita eri järjestöjen laatimia ohjeita. Ruokaviraston päivitetty ohjeet löytyvät Ruokaviraston internet-sivuilta, www.ruokavirasto.fi tai viranomaiskäyttöön tarkoitettulta Pikantti- sivustolta, johon kirjaututaan tarkastaja-kohtaisilla, henkilökohtaisilla tunnuksilla. Valviran ympäristöterveydenhuollon toimintaohjeet ja malliasiakirjat löytyvät Valviran internet-sivuilta, www.valvira.fi. Toiminta-ohjeet erityistilanteissa on kirjattu Ympäristöpalvelut Helmen erityistilannesuunnitelmaan (kts. kohta 2.8).

Ympäristöpalvelut Helmen valvontayksikkö on luonut asiakaslomakkeet hyödyntäen keskusvirastojen malliasiakirjoja. Toiminnanharjoittajien ilmoitus- ja hakemuslomakkeet löytyvät Ympäristöpalvelut Helmen kotisivuilta osoitteesta www.ymparistohelmi.fi. Asiakkaita varten on laadittu ohjeita ja ohjeistusta on sisällytetty myös yksikön internet-sivuille.

Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu laatukäsikirja, johon kootaan käytettävät tarkastus- ja näytteenotto-ohjeet, yksikön sisäiset ohjeet, asiakasohjeet ja lomakkeet. Laatukäsikirjan pohjana käytetään Yterva- alueen laatukäsikirjaa, joka on käytössä myös Valviran sivujen ohjeistuksessa. Laatukäsikirja on tehty seudullisena yhteistyönä Ppky Kallion, Ppky Selänteen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa.

2.6 Viestintä

Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa korostetaan valvonnan näkyvyyden lisäämistä osana valvonnan vaikuttavuutta.

Ympäristöpalvelut Helmen valvontayksikössä pyritään tiedottamaan alueellamme toteutettavista projekteista ja niiden tuloksista, esimerkiksi www-sivuilla tai paikallislehdissä. Yksikön www-sivuilta löytyvät mm. ajantasainen taksa, lomakkeet ja asiakasohjeita.

Viestintään kuuluu asiakkaiden neuvonta, opastus ja tiedottaminen, jotka kuuluvat jokaisen viranhaltijan työhön. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat ovat tavoitettavissa virka-aikana puhelimitse. Ympäristöpalvelupäällikkö vastaa viestinnästä valvontayksikön sisällä sekä tiedottamisesta valvontayksikön ulkopuolelle. Erityistilanteiden viestintä on kuvattu erillisessä ympäristöterveydenhuollon erityistilannesuunnitelmassa.

2.7 Valvonnan kustannukset ja maksullisuus

Kunnan **on perittävä** toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu valvontasuunnitelmaan sisällyttävistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimuksesta.

Ympäristöpalvelut Helmen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on toiminnanharjoittajalle maksullista. Maksuja peritään ympäristöterveyslautakunnan hyväksymän taksan mukaisesti. Valvonnasta saadun maksutulot kohdentuvat valvontayksikölle. 15.6.2020 § 26 mukainen taksa pidetään nähtävillä Ympäristöpalvelut Helmen internet-sivuilla www.ymparistohelmi.fi.

Maksuilla ei voida kattaa koko ympäristöterveydenhuollon kustannuksia. Tavoitteena on, että valvontamaksuilla saataisiin katettua neljäs osa valvonnasta aiheutuvista kustannuksista suunnitelma-kauden loppuun mennessä.

2.8 Erityistilanteisiin varautuminen

Ympäristöterveydenhuollon erityistilannesuunnitelma on laadittu yhteistyössä Ppky Kallion, Ppky Selänteen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa. Erityistilannesuunnitelma sisältää toimintaohjeet viestinnän ja tiedottamisen osalta. Erityistilannesuunnitelman pitäminen ajan tasalla vaatii sen jatkuvaa päivittämistä erityisesti yhteystietojen osalta. Ajantasainen erityistilannesuunnitelma on valvontahenkilöstön luettavissa www-sivustolla, johon kirjaudutaan henkilökohtaisilla tunnuksilla.

2.9 Epidemioiden selvittäminen

Valtioneuvoston asetus 1365/2011 4 § edellyttää kuntia nimeämään epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmän. Ympäristöpalvelut Helmessä on nimetty epidemioiden selvitystyöryhmät vuonna 2012. Työryhmän kokoonpano on määritelty ympäristöterveydenhuollon erityistilannesuunnitelmassa.

2.10 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Ympäristöterveydenhuollon viranomaisnäytteet toimitetaan tutkittavaksi pääsääntöisesti Seilab Oy:n Haapaveden laboratorioon. Asumisterveyteen liittyvät näytteet toimitetaan työterveyslaitoksen tai Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen laboratorioon. Käytettävän laboratorion on oltava Ruokaviraston hyväksymä kyseessä olevan tutkimusmenetelmän osalta.

2.11 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Kunnan tulee arvioida hyväksymänsä valvontasuunnitelman toteutuminen. Suunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä tarkastellaan myös ympäristöterveydenhuollon kustannusten kehittymistä, kustannusten jakautumista valvonnan eri sektoreille sekä valvonnasta saatujen tulojen osuutta ja kohdentumista. Valvontasuunnitelmista annettu asetus (665/2006) edellyttää valvonnasta saatujen tulojen kohdentamisen arviointia. Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa on annettu arvioinnin tueksi taulukko (Taulukko 1).

Taulukko 1. Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus	<ul style="list-style-type: none"> - Kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus, huomioiden myös sen jakautuminen mahdollisten yhteistoiminta-alueen eri osiin - valtakunnallisten ja omien paikallisten painopisteiden valvonnan toteutuminen - erityyppisiin tarkastuksiin ja kohteisiin käytetty aika verrattuna suunniteltuun ajankäyttöön - tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määrä ja laatu sekä kunnan viranomaisen toimenpiteet näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräystenmukaiselle tasolle
Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan)	<ul style="list-style-type: none"> - toteutuneiden tarkastusten lkm valvontakohdetyypeittäin - näytteet ja analyysit valvontakohdetyypeittäin - valvontaprojekteihin osallistuminen
Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen	<ul style="list-style-type: none"> - valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain

	<ul style="list-style-type: none"> - valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko kohdennettu ympäristöterveydenhuollon toiminnan kehittämiseen
Voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus	<ul style="list-style-type: none"> - voimavarojen riittävyys suhteessa lainsäädännön vaatimukseen ja valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan - selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunniteltuihin valvontatehtäviin ja kuinka paljon muihin tehtäviin - erittelyhenkilöstövoimavarojen kohdentumisesta eri lakien mukaiseen valvontaan (VYHA)
Toiminnan kehittämistarpeet	<ul style="list-style-type: none"> - toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella
Mahdolliset toiminnan tarkastamiset (Arviointi- ja ohjauksenkäynnit)	<ul style="list-style-type: none"> - hyvät käytännöt, poikkeamat, kehittämiskohteet ja korjaavat toimenpiteet (VYHA)

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi tehdään KUTI-, YHTI- ja VYHA-järjestelmien avulla ja keskusvirastojen antamien ohjeiden mukaisesti. Ympäristöterveyslautakuntaa varten tehdään yhteenveto valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnista, jonka lautakunta hyväksyy. Hyväksytty arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä.

Valvontasuunnitelman arvioinnissa voitaneen tulevaisuudessa hyödyntää myös jostakin valtionhallinnon tiedonkeruujärjestelmästä (VATI-VYHA) saatavaa raporttia siitä, millaista oman yhteistoiminta-alueen valvonta on verrattuna muihin valvontayksiköihin ja valtakunnallisessa ohjelmassa asetettuihin tavoitteisiin.

Valvontasuunnitelmaa hyväksyttäessä ja sen toteutumista arvioitaessa valvonnasta vastaavassa toimielimessä on syytä käydä keskustelua resursseista ja teoreettisesta valvontatarpeesta sekä valvonnan kohdistamisesta. Ympäristöterveyslautakunta vastaa kunnan ympäristöterveydenhuollosta.

3 YMPÄRISTÖPALVELUT HELMEN TOIMIALAKOHTAISET VALVONTASUUNNITELMAT

3.1 Elintarvikevalvontasuunnitelma

3.1.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja sisältö

Kunnan tulee laatia säännöllistä valvontaa koskeva kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Elintarvikevalvonnan tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden kemiallisen ja mikrobiologisen vaarojen hallinta kaikissa niiden tuotannon, jalostuksen, valmistuksen ja muun käsittelyn vaiheissa sekä oikeat ja luotettavat elintarvikkeista annettavat tiedot ja pakkausmerkinnät. Vastuu elintarvikkeiden turvallisuudesta on toimijoilla, joilla on velvoite seurata omaa toimintaansa ja tuotteitaan omavalvonnassaan.

3.1.1.1 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely

Hyväksyminen

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Hakemus käsitellään 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Laitoksen vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Laitoksen hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös (elintarvikelaki 13 ja 15 §). Toiminnan laitoksessa saa aloittaa, jos laitos täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset (elintarvikelaki 13.5 §) ja laitos on hyväksytty.

Ilmoittaminen

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus elintarvikehuoneistosta valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Toiminnan saa aloittaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset (elintarvikelaki 13.5 §). Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaisia toimijoita, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot). Ilmoitus on tehtävä myös ammattimaisesta elintarvikkeiden kuljetustoiminnasta. Ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta tai toimijan vaihtumisesta tulee ilmoittaa viivytyksettä valvontaviranomaiselle.

Alkutuotantopaikasta ja siellä harjoitettavasta toiminnasta on tehtävä ilmoitus ennen toiminnan aloittamista kunnan valvontaviranomaiselle. (Eläinten pitopaikat ilmoitetaan kunnan maa-seutuelinkeinoviranomaiselle.) Toimijan on ilmoitettava myös annettujen tietojen oleellisista muutoksista, toiminnan keskeyttämisestä yli vuodeksi sekä toiminnan lopettamisesta. Elintarvikelain nojalla vähäriskiseksi määritellystä toiminnasta ei tarvitse ilmoittaa.

Elintarvikealan toimijan, joka tuottaa ituja, on haettava kunnan valvontaviranomaiselta alkutuotantopaikan hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista. Valvontaviranomainen tekee alkutuotantopaikan hyväksymisestä päätöksen.

Kontaktimateriaalialan toimijan on ilmoitettava toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta elintarvikevalvontaviranomaiselle.

Tiedottaminen

Elintarvikelain 15 a §:n mukaan elintarvikealan toimijan on tiedotettava elintarvikkeen myynnistä ja muusta käsittelystä ilmoitetussa tai hyväksytyssä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa niiden kuntien valvontaviranomaisille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan.

3.1.1.2 Erilaiset tarkastukset

Suunnitelmanmukainen viranomaisvalvonta perustuu pääsääntöisesti **omavalvonnallaan** kaikilla aloilla, joihin elintarviketurvallisuuden vaatimuksia sovelletaan. Valvontaviranomainen määrittelee valvomiensa elintarvike- ja kontaktimateriaalialan kohteiden valvontatiheyden riskiperusteisesti vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan, jonka pohjalta laaditaan kohdekohtainen tarkastussuunnitelma. Tarkastuksia tehdään pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. On kuitenkin valvontakohteita, ja valvonnallisia syitä, jolloin tarkastuksista on ilmoitettava etukäteen, jotta vastuuhenkilö on paikalla.

Oiva-järjestelmän kautta suunnitelmallinen elintarvikevalvonta tehdään Oiva- ohjeistuksen mukaisesti. Havainnot kirjataan Oiva-raporttiin keskitetyn sähköisen Oiva-järjestelmän kautta.

Yleistä tarkastuksesta ja sen sisällöstä kerrotaan yhteisessä osiossa, kohdassa 2.2.2.

Laitokseksi hyväksyttävän elintarvikehuoneiston hyväksymistarkastus

Laitoksen vaatimustenmukaisuuden selvittämiseksi edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Tarkastuksella varmistetaan, että tilat ja suunniteltu toiminta laitoksessa täyttävät lainsäädännön sille asettamat vaatimukset.

Hyväksymistarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus, josta käy ilmi täyttääkö laitos hyväksymisen edellyttämät vaatimukset. Tarkastuskertomukseen kirjataan yksityiskohtaisesti ne asiat, jotka eivät täytä lainsäädännön vaatimuksia.

Ilmoitetun elintarvikehuoneiston ensimmäinen tarkastus

Ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen valvontaviranomainen tekee elintarvikehuoneistoon ensimmäisen tarkastuksen 1, 3 tai 6 kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta. Tarkastusajankohdan päättää kohdetta valvova ympäristötarkastaja toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella. Yhteisistä perusteista neuvotellaan terveystarkastuksen yhteisissä kokouksissa. Tarkastus voidaan tehdä myös ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista, mikäli ilmoituksen perusteella on epäiltävissä, että elintarviketurvallisuus tai kuluttajansuoja voi vaarantua.

Elintarvikehuoneistossa ensimmäisellä tarkastuskäynnillä huomioitavia asioita:

- toiminnan luonne ja laajuus vastaavat ilmoitettua
- tilat, tilojen koko ja riittävyys, sijoittelu, rakenteelliset ratkaisut ja kunto sekä huoneiston varustelu
- yleinen siisteys ja toiminnan hygienia
- todetaan, että omavalvontasuunnitelma on riittävä elintarvikehuoneistossa harjoitettavan toiminnan luonteeseen sekä laajuuteen nähden
- Oiva -järjestelmän piirissä olevat kohteet tarkastetaan järjestelmän mukaisesti

Tarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus. Ensimmäisen tarkastuksen jälkeen toimintaa valvotaan suunnitelman mukaisin valvontakäyntein.

Toiminnassa olevan elintarvikehuoneiston tarkastus

Tarkastuksilla arvioidaan tarkastuksen sisällön kohtien (yhteisen osion kohta 2.2.2) lainsäädännön mukaisuuden täyttymistä huomioiden ilmoitetun tai hyväksytyt toiminnon luonne. Edellä mainittu-

jen kohtien lisäksi elintarvikehuoneiston tarkastukseen kuuluu myös tuotteiden määräyksenmukaisuuden arviointia (elintarvikeparanteet, pakkausmerkinnät, kontaktimateriaalit ja laboratoriotutkimuksista saatu tieto), jäljitettävyyden toteutumisen tarkastus sekä neuvontaa ja opastusta omavalvonnan toteutumisesta ja lainsäädännön vaatimuksista.

Valvontakohteeseen suoritettavan tarkastuksen eri osa-alueita voidaan tarkistaa useampaan tarkastuskertaan jaettuna, mutta pääsääntöisesti kaikkia osa-alueita tarkastetaan vuosittain, ellei ko. kohteen tarkastustiheys ole pienempi. Oiva-järjestelmän piiriin kuuluvien kohteiden tarkastukset tehdään ko. järjestelmän arviointiohjeiden mukaisesti.

Jos elintarvikehuoneisto on perustettu toimijan kotiin, elintarvikevalvontaa tehdään asiakirjatarkastuksina, koska elintarvikehuoneistossa ei voida tarkastaa kotirauhaa rikkomatta.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus. Oiva-järjestelmän raportti noudattaa ko. ohjeistusta. Oiva-raportit julkaistaan valtakunnallisesti Oivahymy.fi -sivustolla.

3.1.1.3 Pakkokeinojen käyttö

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään, jos elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten noudattamiseksi, eivätkä muutkaan toimenpiteet toimijan velvoittamiseksi ole riittäviä. Pakkokeinoja ovat mm. erilaiset määräykset ja kiellot, uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka, haltuunotto sekä elintarvikehuoneiston hyväksynnän peruuttaminen. Pakkokeinopäätökset tekee ympäristöterveyslautakunta. Elintarvikelain 56 §:n mukaisen väliaikaisen kiellon voi antaa delegointipäätöksen mukaisesti viranhaltija.

Määräysten antamiseen liittyy asianosaisen hallintolain mukainen kuuleminen, ellei kyseessä ole kiireellisiä toimia vaativa tilanne, eikä kuulemista voida suorittaa. Hallinnollisten pakkokeinojen käytössä noudatetaan Eviran ohjeistusta ja malliasiakirjoja.

3.1.2 Elintarvikevalvonnan valvontakohteet

Valvontaviranomaisella tulee olla ajantasaiset tiedot kaikista alueensa elintarvikevalvontakohteista (EL 83 §). Näitä ovat:

- ilmoittamista tai hyväksyntää edellyttävät elintarvikehuoneistot, mukaan lukien ns. virtuaali-huoneistot, liikkuvat elintarvikehuoneistot ja kuljetustoiminta
- liikkuvat elintarvikehuoneistot, joista on jo tehty ilmoitus toiselle paikkakunnalle ja joiden saapumisesta valvontaviranomaisen alueelle tiedotetaan valvontaviranomaiselle; liikkuva elintarvikehuoneisto merkitään kuitenkin rekisteriin vain siinä valvontayksikössä, joka on hyväksynyt ko. huoneiston tai käsitellyt ko. huoneistosta tehdyn ilmoituksen.
- toimijat, jotka valmistavat tai saattavat markkinoille elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita (kontaktimateriaalialan toimijat)
- ilmoittamista edellyttävät elintarvikkeiden alkutuotantopaikat

Ympäristöpalvelut Helmen valvontakohteet päivitetään vuosittain. Elintarvikevalvontakohteet on kirjattu KUTI-kohderyhmätunnuksia käyttäen VATI-tietokantaan. Elintarvikevalvonnan valvontakohteiden kohderyhmittäiset lukumäärät on esitetty liitteessä 1.

3.1.3 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma

Elintarvikevalvonnan tulee olla riskiperusteista. Valvontakohteiden riskiluokittelu tehdään Eviran riskiluokitusmallilla. Elintarvikevalvontaa suunnataan riskiperusteisesti. Valvontaa vähennetään sellaisista kohteista, joissa riskit ovat vähäisiä tai ne ovat hallinnassa.

Tarkastustiheys määräytyy riskiluokan perusteella. Aiemmat valvontakokemukset voivat vaikuttaa 50 % tarkastustiheyttä nostavasti tai vähentävästi.

Riskiperusteisuuden tarkoituksena on lisätä jouston mahdollisuutta lainsäädäntöä sovellettaessa ja **parantaa valvonnan vaikuttavuutta**. Riskejä arvioitaessa on otettava huomioon harjoitettavan toiminnan luonne ja laajuus, omavalvonnan toimivuus sekä elintarvikkeeseen liittyvät muut elintarvike-turvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat.

Elintarvikevalvonnan kohderyhmittäiset valvontakohteiden lukumäärät, tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika on esitetty liitteessä 1.

3.1.4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma

Hyväksytyille eläinperäisiä elintarvikkeita käsitteleville laitoksille laaditaan vuosittain laitoskohtaiset näytteenottosuunnitelmat. Myös muiden kohteiden osalta voidaan laatia riskiperusteisesti suunnitelma näytteenotosta omavalvonnan toimivuuden valvomiseksi.

Muiden kohteiden osalta sovitaan vuosittain projektiluonteisesta näytteenotosta.

Valvontasuunnitelman mukaisesta näytteenotosta ja näytteen tutkimisesta peritään maksu toimijalta.

Käytettävät laboratoriot on kerrottu valvontasuunnitelman yhteisessä osiossa.

3.1.5 Elintarvikevalvonnan painopisteet ja valvontaprojektit

Elintarvikevalvonnan painopisteinä vuonna 2021 ovat kunnossa- ja puhtaanapito sekä markkinointi. Osallistutaan mahdollisuuksien mukaan valtakunnallisiin valvontahankkeisiin.

3.2 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTO

Ympäristöpalvelut Helmen suunnitelma eläinlääkäripalveluiden järjestämisestä ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta 2015–2021 on laadittu erillisenä suunnitelmana.

3.3. TERVEYDENSUOJELUVALVONTA

3.3.1 Johdanto

Terveydensuojelulain tarkoituksena on ylläpitää ja edistää väestön ja yksilön terveyttä. Lain tavoitteena on myös ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa.

3.3.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely

Terveydensuojelulain valvontakohteet vaativat joko viranomaisen hyväksynnän tai ovat ilmoituksenvaraisia. Terveydensuojeluviranomainen tekee hakemuksesta tai ilmoituksesta päätöksen, jolloin toiminta pääosin tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Terveydensuojelulain mukainen **ilmoitus** on ennen toiminnan aloittamisesta tehtävä seuraavista toiminnoista:

- työtilan, jonka käytöstä voi aiheutua terveyshaittaa, tai terveydellisiltä vaikutuksiltaan siihen rinnastettavan toiminnan sijoittamisesta asuinrakennukseen tai alueelle, jossa on asuinhuoneistoja (esim. pesula, maalaamo tai kirjapaino);
- julkisen huvi-, kokoontumis- tai majoitushuoneiston perustamisesta tai käyttöönotosta*;
- yleiseen käyttöön tarkoitetun saunan, uimahallin, uimarannan taikka uimalan tai kylpylän perustamisesta tai käyttöönotosta;
- eläinten pitoon tarkoitetun rakennuksen tai aitauksen sijoittamisesta tai käyttöönotosta asemakaava-alueelle.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (167/2003) on säädetty, että ilmoitus on tehtävä myös seuraavista huoneistoista ja laitoksista:

- koulu tai oppilaitos;
- päivä-, lasten- tai vanhainkoti*;
- parturi, kampaamo, kauneushoitola tai muu huoneisto, jossa harjoitetaan ihonkäsittelyä tai -hoitoa;
- sellainen kuntosali tai muu liikuntatila, jonka käyttöoikeutta ei ole rajoitettu;
- hautausmaa tai hautapaikka;
- muut vastaavat laitokset tai huoneistot, joissa harjoitetusta toiminnasta saattaa aiheutua käyttäjälle terveyshaittaa.

*Valvira, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, on laatinut soveltamisohjeen terveydensuojelulain 13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta koskien huvi-, kokoontumis- ja majoitushuoneistoja sekä sosiaali-alan laitoksia.

Terveydensuojelulain mukaista **hyväksymistä** on haettava talousvettä toimittavalle laitokselle. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin laitos on hyväksytty. Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä olennaisesti laajennetaan tai muutetaan taikka veden laadussa tai jakelussa tapahtuu toimitettavan talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty.

3.3.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Ilmoituksen varaiset tai hyväksymismenettelyn piiriin kuuluvat kohteet kuuluvat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Suunnitelmallista valvontaa on kuitenkin yksinkertaistettu aikaisemmasta ja sen piiristä on poistettu sellaiset ilmoituksenvaraiset kohteet, joissa oleskelu on lyhytaikaista ja jotka todennäköisesti eivät aiheuta terveyshaittaa. Ilmoituksen varaisista kohteista seuraavat **on poistettu** suunnitelmallisen valvonnan piiristä:

- eläinten pitoon tarkoitettu rakennus tai aitaus asemakaava-alueella tai muulla vastaavalla alueella
- bingohallit, pelisalit ja -kasinot, tanssisalit ja -lavat
- kirkot, merimieskirkot sekä muut uskonnollisten yhdistysten tilat
- luentosalit ja auditoriot muualla kuin koulujen tai oppilaitosten yhteydessä
- teatterit, elokuvateatterit, ooppera- ja konserttisalit, sirkukset, baletti-, ja juhlahuoneistot sekä muut esityksiin ja tapahtumiin tarkoitetut sisätilat
- muut kokoontumis- ja juhlahuoneistot
- työtilat asuinrakennuksessa tai alueella, jossa on asuinhuoneistoja
- parturi- ja kampaamotoiminta
- solarium
- hautausmaat, yksityiset hautapaikat ja eläinten hautausmaat

- muut vastaavat laitokset tai huoneistot, joissa harjoitetusta toiminnasta todennäköisesti ei aiheudu käyttäjälle terveyshaitta

Näiden kohteiden valvontaa tehdään yhteydenottojen perusteella. Nämä yllättävät valvontapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily.

Sosiaali- ja terveysministeriön antaman lausunnon mukaan suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jää myös kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa harjoitettava TsL:n 13§:n mukainen toiminta. Mikäli kotona tehtävästä terveydensuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on aiheutunut tai epäillä aiheutuvan terveyshaittaa, voi viranomaisen asukkaan luvalla tehdä tarkastuksen kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tilat on rajattu kotirauhan piiriin kuuluvan alueen ulkopuolelle.

Suunnitelmaan kuulumattomia tarkastuksia ovat myös huoneistojen käyttöönotto- yms. tarkastukset, jotka sisältyvät valvontakohteen lupaprosessiin. Tarkastuksia tehdään joko ennalta ilmoittamatta tai sopimalla tarkastusaika. Tarkastuksesta ilmoittaminen ei saa vaarantaa tarkastuksen tarkoituksen toteutumista.

3.3.4 Tarkastuksen sisältö

Tarkastuksen tavoitteena on selvittää terveysvaaran tai -haitan esiintyminen, eli aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä. Tarkastuksessa annetaan haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset ja määräykset. Tarkastukseen liittyy aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.

Ennen tarkastusta käydään läpi muun muassa:

- Terveydensuojelun valvontaohjeisto osoitteessa: http://www.valvira.fi/oh-jaus_ja_valvonta/ymparistoterveydenhuolto/ymparistoterveydenhuollon_laatujaarjestelma_-_terveydensuojelun_valvontaohjeisto
- valvontakohtetta koskevat asiapaperit ja mahdolliset lupaehdot
- mahdolliset valvontakohteelle annetut huomautukset tai määräykset
- valvontakohteesta otettujen viranomaisnäytteiden tutkimustulokset
- mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen kirjatut valitukset tms.

Valvontakohteessa tarkastetaan muun muassa:

- onko toiminta myönnetyn luvan mukaista
- tilojen, laitteiden ja välineiden kunto ja puhtaus
- henkilökunnan työskentelytavat ja mahdollisten riskien hallinta
- henkilökuntaa koskevien vaatimusten toteutuminen, mm. osaamistodistukset

Valvontakohteen tarkastuksessa voidaan kohteen eri osa-alueiden tarkastukset tehdä tarvittaessa useammalla tarkastuskerralla. Pääsääntöisesti kaikki toimintaan kuuluvat osa-alueet tarkastetaan valvontasuunnitelmaan kuuluvan tarkastuksen yhteydessä, varsinkin silloin, jos kohteessa käydään enintään kerran vuodessa.

3.3.5 Tarkastustiheydet ja tarkastusaika

Perustarkastustiheytenä pidetään Valviran valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa antamia suosituksia. Terveydensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan

kohteet on jaettu kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määräytyy valvontakohtedetyypin yleinen tarkastustiheys:

- Luokkaan 3 kuuluvat kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa esimerkiksi, kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkää häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä ja altistusaika on pitkä (korkea riski).
- Luokkaan 2 kuuluvat kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveys- tai viihtyvyyshaittaa (keskisuuri riski).
- Luokkaan 1 kuuluvat kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveys- ja viihtyvyyshaitta, kun toimintoja on vähän, ne ovat rajoitettuja, altistuvien määrä on pieni, terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä, toiminta ei ole herkkää häiriöille ja altistusaika on lyhyt (matala riski).

Valvontakohtekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää enintään puoleen perustarkastustiheydestä riskinarvioinnin perusteella. Riskinarvioinnissa otetaan huomioon mm. altistuvien ihmisten määrä, erityisryhmät, altistava tekijä, altistuksen kesto tai toistuvuus, valvontahistoria, toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toiminnan toteutuminen hyväksymispäätöksen tai ilmoituksen mukaisesti. Jos perustarkastustiheydeksi on määritelty vähemmän kuin 0,5 (tarkastus joka toinen vuosi), tarkastustiheyttä ei voi vähentää puoleen. Kulloinkin painopisteinä olevat kohteet tarkastetaan aina sinä ajanjaksona, jolloin ne ovat painopisteinä. Kohteilla, joita ei tunneta ennestään, noudatetaan perustarkastustiheyttä, kunnes riskinarviointi voidaan tehdä. Terveysturvallisuusvalvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2015–2019 on esitetty liitteessä 1a.

Valvontakohtedetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimiseksi otetaan huomioon tarkastuksen tarkoitus, valmistelu, sisältö sekä pöytäkirjan laatiminen. Voimavarojen suunnittelussa on huomioitava myös matka-aika. Matka-ajat eivät kuitenkaan sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan. Tarkastukseen käytettävä aika arvioidaan tapauskohtaisesti riskinarvioinnin perusteella sekä valvontaohjelman pohjalta.

3.3.6 Muut tarkastukset

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava myös muut terveydensuojelulain mukaiset tarkastukset. Muihin tarkastuksiin kuuluvat valvontakohteen lupahakemukseen tai hakemuksen käsittelyyn liittyvät toimintaan liittyvät ennakkotarkastukset, käyttöönottotarkastukset tai toimijan vaihtumiseen liittyvät tarkastukset. Näihin tarkastuksiin kuuluvat myös terveyshaitan selvittämiseksi tehtävät tarkastukset asunnoissa, kouluissa, päiväkodeissa ja muissa samankaltaisissa kohteissa. Esimerkiksi talousvesiepidemian selvittämiseksi tehtävät tarkastukset eivät kuulu suunnitelmalliseen valvontaan. Myös valitusten ja muiden viranomaisten valvontapyyntöjen vuoksi voidaan tehdä tarkastuksia, jotka eivät kuulu suunnitelmalliseen valvontaan.

3.3.7 Pakkokeinojen käyttö

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus antaa yksittäisiä kieltoja tai määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Mikäli terveydensuojelulain 51 §:ssä tarkoitettu terveyshaitta ulottuu laajalle alueelle tai muutoin on erityisen merkityksellinen, Valvira voi antaa määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen syntymisen ehkäisemiseksi. Mikäli määräyksiä tai kieltoja ei noudateta, valvontaviranomainen voi velvoittaa asianomaista ryhtymään toimenpiteisiin. Aluehallintovirasto tai kunnan terveydensuojeluviranomainen voi tehostaa tämän lain nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla.

Pakkokeinoista päätetään ympäristöterveyslautakunnassa. Väliaikaisen kiellon voi antaa viranhaltija.

3.3.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

3.3.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto

Terveysturvallisuuslain valvontasuunnitelmaan liittyviä näytteitä otetaan valvontatutkimusohjelmien ja näytteenottosuunnitelmien mukaisesti. Näytteenottosuunnitelma on liitteessä 6. Näytteenotto kohdistuu talous-, uimahalli- ja uimavesiin.

Talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista säädetään isojen vesilaitosten osalta Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asetuksessa 461/2000 ja pienten vesilaitosten laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista STM:n asetuksessa 401/2001.

Vesilaitos päivittää valvontaohjelmansa vähintään viiden vuoden välein, tarvittaessa useammin yhteistyössä valvontaviranomaisen kanssa. Mikäli valvontatutkimusohjelman mukaisesti otetussa talousvesinäytteessä ilmenee laatusuosituksen- tai vaatimusten ylitys, on siitä ilmoitettava terveydensuojeluviranomaiselle. Ympäristöpalvelut Helmen tarkastaja ottaa talousvedestä uusintanäytteen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Uima-allasveden laatuvaatimuksista ja näytteenotosta on säädetty STM:n asetuksessa (315/2002). **Uimarantavesien laatuvaatimuksista** ja näytteenotosta säädetään EU-rantojen osalta STM:n asetuksessa (177/2008) ja pienten yleisten uimarantojen ja muiden uimarantojen osalta STM:n asetuksessa (354/2008). Mikäli allas- tai uimarantaveden laatu ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, uimavedestä otetaan uusintanäyte terveysinsinöörin toimesta.

3.3.8.2 Muu näytteenotto

Sisäilman terveyshaitan selvittämiseen liittyvät tutkimukset tai näytteenotot ohjataan ostamaan kyseiseen toimintaan erikoistuneelta yritykseltä. Ulkopuolisella asiantuntijalla tulee olla terveydensuojelulain (763/1994) 49 §:n mukaisesti tarvittava asiantuntemus ja pätevyys. Mahdolliset tutkittavat näytteet tulee tutkituttaa terveydensuojelulain (763/1994) 49 a §:n mukaisesti Elin- ja ympäristöministeriön (Evira) hyväksymässä laboratorioissa.

3.3.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet (Valvontaohjelma 2015–2021)

Valvira on julkaissut valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman vuosille 2020–2024 kuntien terveydensuojelun valvonnan tueksi. Valvontaohjelma koskee terveydensuojelun suunnitelmallista valvontaa, jota kunnat toteuttavat valvontasuunnitelmillaan. Valvontaohjelmalla yhtenäistetään kuntien valvontaa toiminnanharjoittajien saattamiseksi samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun suhteen. Näin myös valvonnan rajalliset resurssit kyettään kohdistamaan tehokkaasti elinympäristön terveellisyden edistämiseen.

Terveysturvallisuuden valvontaohjelman painopistealueita ohjelmakaudella 2020–2024 ovat omavalvonnan tukeminen ja elinympäristön terveyden edistäminen. Omavalvonta ja sen toimivuus ovat merkittäviä valvontakohteiden riskinarvioinnin näkökulmasta. Omavalvontaa edistetään ja varmistetaan tarkastuskäynneillä ja kyselyillä. Talousveden laatuun vaikuttavia riskejä arvioidaan ja hallitaan yhdessä talousvettä toimittavien laitosten kanssa.

Elinympäristön terveyden edistäminen on osa kuntien strategia- ja hyvinvointityötä. Terveysturvallisuutta tunnistetaan ja ehkäistään ennalta mm. viranomaisten yhteistyöllä. Eri viranomaiset, laitokset ja kuntien johto varautuvat häiriötilanteisiin ja sovittavat varautumissuunnitelmia yhteen.

Kunnat ovat velvollisia toteuttamaan valvontaa laadukkaalla, riskiperusteisella ja terveyshaittoja ehkäisevällä tavalla ja niiden tulee ottaa valvontasuunnitelmissaan huomioon paikalliset tarpeet. Yhteistarkastukset muiden viranomaisten kanssa ja muu tiedonvaihto viranomaisten kesken ovat tarpeellisia.

Koulujen, päiväkotien ja yksityisasuntojen sisäilmaan liittyvät tutkimukset ja näytteenotot ohjataan tilaamaan ko. alaan erikoistuneilta yrityksiltä tai henkilöiltä. Koulujen tarkastuksille osallistuvat terveydenhoitaja, kiinteistöstä vastaava, koulun johtaja opettaja, tarvittaessa muu työntekijöiden edustaja sekä terveystarkastuksen edustaja. Yhteistarkastusten koordinaatio järjestetään suunnitelmakaudella 2015–2021.

Uusi ympäristönsuojelulaki (voimaan 1.9.2014) muutti ympäristölupahakemusten käsittelyä ja päätösten valmistelua siten, että lausunnon pyytäminen sijaintikunnan terveydensuojeluviranomaiselta muuttui ehdottomaksi, kun ennen lupaviranomainen on voinut harkita, milloin terveydensuojeluviranomaisen lausunto pyydetään. Lausunnon pyytämisestä ja antamisesta on sovittu alueiden ympäristösihteerien kanssa.

3. 4. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA

3.4.1 Tupakkalain valvonnan tavoitteet

Tupakkalaki (549/2016) on tullut voimaan 15.8.2016. Se on tuonut muutoksia mm. tupakan vähittäismyyntiin ja nk. parveketupakointiin. Yksi keskeinen muutos oli valvontamaksujen korottaminen vuoden 2017 alkupuolella. Valvonnassa varaudutaan myös nk. parveketupakointivalituksiin liittyvien asioiden mahdolliseen lisääntymiseen. Tupakkalain mahdollistaman valvontamaksujen korotuksen tavoitteena on taloudellisella ohjauksella kansanterveydellisin perustein vähentää tupakka- ja nikotiinivalmisteiden myyntiä ja saatavuutta ja sitä kautta suurena tavoitteena on tupakoinnin lopettaminen Suomessa. Tupakkalain mukaisen valvonnan tarkoituksena on vähentää tupakoinnin aiheuttamia terveyshaittoja. Erityisesti alle 18 -vuotiaiden altistumista tupakansavulle pyritään vähentämään. Ympäristöpalvelut Helmen alueella tupakkalain mukaiset tehtävät on delegoitu viranhaltijoille.

Valvira ohjaa aluehallintovirastoja ja kuntia niille tupakkalain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Aluehallintovirasto ohjaa kuntia tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten toimeenpanossa aluehallintoviraston alueella. Ympäristöpalvelut Helmen valvontasuunnitelma vuosille 2015–2021 on laadittu Valviran valvontaohjelman pohjalta.

3.4.2 Tupakkalain valvonnan sisältö

3.4.2.1 Lupamenettely

Tupakkatuotteita saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Liikennevälineessä tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin luvan kuitenkin myöntää luvanhakijan kotikunta.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa myönnetään kirjallisesta hakemuksesta myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin, jos hakija

on esittänyt hyväksyttävät laissa mainitut asiapaperit ja selvitykset. Myyntiluvasta peritään hyväksytyn taksan mukainen maksu. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan haltijalta peritään vuosittainen myyntipistekohtainen valvontamaksu.

3.4.2.2 Tupakkalain mukaiset tarkastukset

Tupakkalain 17§:n mukaan kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja sijoittelua myyntipisteessä, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja – rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Ohjelmakaudelle 2015–2020 on tupakkalain suunnitelmallista valvontaa yksinkertaistettu ja suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty (esim. täysin savuttomat ravintolat, päiväkodit, oppilaitokset ja virastot). Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan yksinkertaistamisen johdosta mahdollisesti vapautuva resurssit on jatkossakin kohdistettava tupakkalain valvontaan. 1.1.2012 on tullut voimaan säännös, joka kieltää tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpidon vähittäismyyntipaikoissa. Esilläpidon siirtymäaika on loppunut 31.12.2012. Tupakkasponsorointi ja tupakan vastikkeen mainonta sekä sen niin sanottu kytkeytyminen on tupakkalain säännösten mukaan kielletty.

Tupakkalain toteutumista voidaan valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa. Esimerkiksi elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin kohdistuvan elintarvikelain valvonnan yhteydessä on luontevaa yhdistää myös tupakkalain ja lääkelain perusteella nikotiinikorvausvalmisteiden valvontaa. Valvontaohjelman suunnitelmallisen valvonnan piiristä poistettuihin kohdetyyppeihin (esim. päiväkoteihin, kouluihin ja virastoihin) voidaan kohdistaa suunnitelmallista valvontaa silloin, kun valvontakohdetyypit on valvontaohjelman painopistealueena. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä poistuneiden kohdetyyppien osalta tupakkalain toteutumista valvotaan muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä.

Tupakkalain mukaisella tarkastuksella käytetään ensisijaisesti aistihavaintoihin perustuvaa arviointia. Harvoin käytettäviä menetelmiä ovat merkkisavutkimus ja näytekeräimen läpi imettävä ilmanäyte. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikkojen sekä tupakointitilallisten ravintoloiden ja valvontatarkastuksissa voidaan käyttää Valviran laatimia lomakkeita ja ohjeita.

3.4.2.3 Tupakkalain mukaiset pakkokeinot

Kunnan viranomaisen voi tapauskohtaisesti harkita, riittääkö tupakkalain vastaisen toiminnan seuraamukseksi rikkomuksen tai laiminlyönnin toteaminen, opastaminen ja kehoitus korjata tilanne. Jos tämän ei katsota riittävän, kunnan antama kielto ja uhkasakko ovat mahdollisia toimenpiteitä lainvastaisen toiminnan lopettamiseksi. Lisäksi tupakkalain muutoksella (984/2008) laajennettiin kunnan keinoja puuttua tupakkalain vastaiseen toimintaan kirjallisella huomautuksella ja varoituksella. Kun kunta kieltää säännösten vastaisen toiminnan, kunta voi tupakkalain 17§:n 2 momentin mukaan ilmoittaa asiasta

- viralliselle syyttäjälle, jos kysymys on esim. 10, 10b, 10d tai 11§:n vastaisesta menettelystä

- Valviralle, jos on kysymys esim. 7, 7a, 8 ja 9§:n vastaisesta menettelystä

Kunta voi ilmoittaa tupakkalain säännösten rikkomisesta viralliselle syyttäjälle ilman erillisen määräjän asettamista, jos kunta katsoo sen perustelluksi.

3.4.3 Valvontakohteet

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi tupakointitilalliset ravintolat, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntipaikat ja tupakkatuotteiden tukkumyyntipaikat. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Tällaisia kohdetyyppejä ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkodit ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat.

3.4.4 Tarkastussuunnitelma

Tarkastustiheyksissä ja tarkastukseen käytettävässä ajassa noudatetaan Valviran antamia ohjeita. Tarkastustiheys perustuu Valviran laatimaan riskinarviointiin, koska kohdekohtaista riskinarviota ei ole tehty.

Ohjelmakauden aikana tarkastuksia voidaan lisäksi kohdentaa riskinarvioinnin perusteella, mikäli kohdekohtainen riskinarviointi päätetään laatia. Riskiä lisääviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi:

- valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset taikka muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin
- omavalvonnan puutteellisuus
- myyntitilan läheisyys suhteessa oppilaitoksiin tai muihin alle 18-vuotiaiden suosimiin paikkoihin
- tietty ajankohta (koulun alkaminen syksyllä)
- tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)

Tupakkalain valvontakohteiden lukumäärä, suunnitellut tarkastustiheydet ja tarkastuksiin keskimäärin käytettävä aika on esitetty liitteessä 1a.

3.4.5 Valvonnan painopisteet ja projektit

Valvira ohjaa valtakunnallisesti valvonnan painopisteitä esittämällä vuosittaisia tai useampivuotisesti toteutettavia teemoja tupakkalain valvonnan painopisteiksi. Tupakkalain valvonnan painopisteet vuosina 2020–2024 ovat; 1) omavalvonnan tukeminen, 2) yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa sekä 3) laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö.

3.4.6 Nikotiinikorvaushoitotuotteiden myynnin valvonta

3.4.6.1 Valvonnan tavoitteet

Tupakasta vieroituksen edistämiseksi lääkelakia (395/1987) on muutettu vuonna 2006, jolloin kunnille tuli uutena tehtävänä toimia nikotiinikorvaushoitoon tarkoitettujen itsehoitovalmisteiden lupa- ja valvontaviranomaisena. Aikaisemmin vain apteekit ovat saaneet myydä edellä mainittuja tuotteita. Muutoksen myötä nikotiinikorvausvalmisteita voidaan luvanvaraisesti myydä tupakkaa myyvissä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla. Nikotiinikorvaushoitoon tarkoitettujen lääkevalmisteiden myyntipaikkojen lukumäärän laajentamisella on tarkoitus parantaa tupakoinnin lopettamista haluvien mahdollisuutta saada tällaisia tupakoinnin lopettamista helpottavia lääkevalmisteita ja siten edistää terveyttä.

3.4.6.2 Lupamenettely

Läakelain (395/1987) 54a §:n mukaan kunnat myöntävät nikotiinikorvausvalmisteiden vähittäismyyntiluvat myymälöille ja kioskeilla ja valvovat valmisteiden myyntiä. Ympäristöpalvelut Helmessä lupien myöntäminen ja myynnin valvonta on delegoitu viranhaltijoille. Lääkelain mukaisten vähittäismyyntilupien myöntämisestä peritään ympäristöterveyslautakunnan hyväksymän taksan mukainen maksu.

3.4.6.3 Tarkastuksen sisältö

Viranomaisen tulee lääkelain mukaan omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinikorvausvalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinikorvausvalmisteiden myyntiä. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan lääkelain tai sen nojalla annettujen säädösten vastaista toimintaa, valvontaviranomaisen tulee kieltää toiminta ja määrätä säännösten vastainen toiminta lopetettavaksi.

Nikotiinikorvausvalmisteiden myynnin valvonnassa seurataan mm.:

- elinkeinonharjoittajalla on lupa myydä nikotiinikorvausvalmisteita
- myyjällä on kirjallinen omavalvontasuunnitelma, josta ilmenee mm., ettei tuotteita saa myydä alle 18- vuotiaille
- valmisteiden sijoittelua myyntipaikassa siten, että myyjä voi valvoa ostotilannetta
- valmisteiden säilytysolosuhteita sekä viimeistä myyntipäivää

3.4.6.4 Tarkastussuunnitelma

Tarkastukset tehdään vähintään kerran vuodessa muun valvonnan yhteydessä. Tarkastettavat kohteet on esitetty liitteessä 1a.

3.4.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Tupakka- ja lääkelain valvonnan toteuman arviointi tehdään valvontasuunnitelman toteutumisen kokonaisarviointin yhteydessä. Toteutumisen arviointi tehdään vuosittain ympäristöterveyslautakunnassa. Toteutumisen arviointi pohjautuu YHTI-tiedonkeruujärjestelmään.

3.4.8 Laki- ja säädösperusteet

Tupakkalaki (549/2016)

STM:n asetus ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen tupakointitilasta (964/2006)

STM:n asetus tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyynnistä (99/2009)

STM:n päätös tupakointivälineistä (1158/1999)

Lääkelaki (395/1987)

3.5 KULUTTAJATURVALLISUUSVALVONTA

Kuluttajaturvallisuusvalvonta siirtyy 1.6.2016 alkaen TUKES:n tehtäväksi. Valvontasuunnitelman mukaista suunnitelmallista valvontaa ei tehdä enää vuonna 2016. Vuonna 2016 tehdään vain kiireelliset tehtävät.

3.5.1 Kuluttajaturvallisuusvalvonnan tavoitteet

~~Laki kuluttajaturvallisuudesta (920/2011) ohjaa kuluttajaturvallisuusvalvontaa. Laissa on määritelty kuntien tehtäväksi valvoa alueellaan kuluttajaturvallisuuslain ja sen nojalla annettujen säännösten, määräysten ja päätösten noudattamista. Kuluttajaturvallisuuslainsäädännön tavoitteena on ehkäistä ennakolta kuluttajan terveys- ja omaisuusvaaroja. Kuluttajaturvallisuuslain valvontaviranomaisia ovat Tukes, Tullilaitos, aluehallintovirastot ja kunnat.~~

~~Kuluttajaturvallisuusvalvonnan työnjaon mukaisesti kunnat suorittavat alueellaan pääsääntöisesti **kuluttajapalveluiden** turvallisuuden valvontaa. Tämä sisältää säännöllistä ja riskinarviointiin perusteella tapahtuvaa alueella sijaitsevien kuluttajapalvelukohteiden valvontaa, valvontaprojekteihin osallistumista, ilmoitusten käsittelyä, valvontayksikön toimesta havaittujen valvontatapausten hoitamista sekä muuta valvontaa tukevaa työtä. **Kulutustavaroiden** turvallisuuden valvontaa on siirtynyt kunnista kokonaan Tukesille ja Tullille. Tukesin pyynnöstä suoritetaan kunnissa esimerkiksi näytteenottoon ja myynnistä poistettujen tuotteiden jälkivalvontaan.~~

~~Sekä kunnat että aluehallintovirastot seuraavat alueellaan kuluttajaturvallisuuslainsäädännön soveltamisalaan liittyvää kehitystä (uudet tavarat ja palvelut sekä toiminnanharjoittajat) ja tapahtuneita onnettomuuksia mm. tiedotusvälineistä. Tarvittaessa näissä tapauksissa aloitetaan valvontatoimet.~~

3.5.2 Kuluttajaturvallisuusvalvonnan sisältö

3.5.2.1 Ilmoitusvelvollisuus

~~Kuluttajaturvallisuuslaissa toiminnanharjoittajat velvoitetaan tekemään valvontaviranomaiselle ilmoitus toiminnan aloittamisesta, muuttamisesta tai lopettamisesta silloin, kun palveluun voi sisältyä merkittäviä riskejä. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin sisältyvät seuraavat palvelut:~~

- 1) huvipuisto, perhepuisto, eläintarha, kotieläinpuisto, tivoli tai sirkus
- 2) kuntosali
- 3) laskettelukeskus tai muu rinnekeskus
- 4) leikkikenttä tai siihen rinnastettava sisäleikkipaikka
- 5) rullalautailupaikka tai vastaavanlainen pyöräilypaikka
- 6) seikkailu-, elämys-, luonto- tai niihin rinnastettava muu ohjelmapalvelu; jollei siihen liittyvää riskiä voida arvioida vähäiseksi
- 7) kiipeilykeskus
- 8) ratsastustalli tai muu ratsastuspalvelu
- 9) kartingrata
- 10) uimahalli, maauimala, kylpylä tai viihdekylpylä
- 11) uimaranta tai talviuintipaikka
- 12) tatuointi-, lävistys- tai muu kehonmuokkauspalvelu
- 13) turvapuhelinpalvelu tai muu vastaava palvelu, sekä (*)
- 14) tapahtuma, joka sisältää merkittävän riskin, josta toteutuessaan voi aiheutua vaaraa kuluttajien tai kuluttajiin rinnastettavien henkilöiden tai palvelun vaikutuspiirissä olevien henkilöiden turvallisuudelle palveluun osallistuvien ihmisten suuren määrän tai muun erityisen syyn vuoksi.

(*) Turvapuhelinpalveluita ei sisällytetä suunnitelmallisen valvonnan piiriin, vaan kunnat valvovat palveluita edelleen vain niistä tehtyjen ilmoitusten perusteella. Valtaosaa turvapuhelinpalveluista valvotaan sosiaalihuoltolain perusteella.

Ilmoituksen tarkoituksena on saada tieto valvontakohteista, saada kirjattua kohteet tietojärjestelmään ja saada kohteen sitä kautta suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ilmoitusvelvollisuus koskee vain niitä toimijoita, jotka ovat aloittaneet lain voimaantumisen jälkeen.

Edellä mainitusta toiminnasta tehdystä ilmoituksesta toimitetaan tekijälle vastaanottoilmoitus, josta peritään taksan mukainen maksu. Maksu peritään myös toiminnan olennaisista muuttamista ja palvelun tarjoajan vaihtumista koskevan ilmoituksen käsittelystä. Mikäli ilmoituksen johdosta tehdään tarkastus, tarkastuksesta peritään hyväksytyin taksan mukainen maksu.

3.5.2.2 Turvallisuusasiakirja

Turvallisuusasiakirjaa edellytetään kaikilta 6 §:n mukaisilta palvelun tarjoajilta. Valtioneuvoston asetuksessa eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta (1110/2011) on määritelty turvallisuusasiakirjan sisältö. Palvelun tarjoajan on laadittava turvallisuusasiakirja, joka sisältää suunnitelman vaarojen tunnistamiseksi ja riskien hallitsemiseksi sekä niistä tiedottamiseksi palvelun tarjoamisessa mukana oleville. Suunnitelmassa on otettava huomioon palvelun luonne ja toiminnan laajuus.

Jos samaa palvelua varten on muun lain nojalla laadittava pelastus-, valmius- tai muu vastaava suunnitelma, erillistä turvallisuusasiakirjaa ei tarvitse laatia, vaan turvallisuusasiakirjassa selvitettäviä tietoja vastaavat tiedot voidaan koota muun lain nojalla laadittavaan suunnitelmaan.

Palvelun tarjoaja, joka tarjoaa monenlaisia palveluja taikka samaa palvelua useassa paikassa, voi laatia palveluille yhteisen turvallisuusasiakirjan, jossa tarpeen mukaan esitetään palvelun turvallisuusasioihin liittyvät erityispiirteet. Turvallisuusasiakirja on pidettävä ajan tasalla ja se on toimitettava pyydettäessä valvontaviranomaiselle.

3.5.2.3 Tarkastuksen sisältö ja valvonnan tarve

~~Valvontakohteeseen tehtävän tarkastuksen tarkoituksena on varmistua siitä, että palvelun tarjoaja on huolehtinut siitä, että palvelusta ei aiheudu vaaraa kuluttajien turvallisuudelle, ja että asiakasturvallisuutta tosiasiallisesti ylläpidetään ja kehitetään. Tarkastuksen sisällön yleinen määrittely on esitetty ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisen valvontaohjelman yleisessä osiossa.~~

~~Tarkastukset jaetaan ennalta sovittuun tarkastukseen, jälkivalvontaan liittyvään tarkastukseen ja ennalta ilmoittamattomaan tarkastukseen. Tarkastuksissa käytetään Tukesin kuluttajaturvallisuusvalvonnan ekstranetissä eri palvelukohdetyypeistä annettuja valvontaohjeita, valvontakäytäntöjä ja tarkastuslistoja. Ekstranetissä on myös yleisohje kuluttajapalveluiden turvallisuuden tarkistamisesta. Kiertävien toiminnanharjoittajien valvonnassa valvontaa suorittava viranhaltija tekee yhteistyötä muiden kuntien viranomaisten kanssa välittämällä tietoa havaitsemistaan turvallisuuspuutteista. Tarkastukset pyritään tekemään yhdistettyinä tarkastuksina. Eri viranomaisten yhteistarkastuksia pyritään tekemään aina kun on mahdollista. Tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus (hallintolaki 39 §).~~

~~Valvontakriteeristö antaa valvontayksiköille laskentatavan kuluttajaturvallisuusvalvontaan tarvittavan vähimmäisresurssitarpeen määrittelemiseksi. Laskentatapa on kaksiosainen, ja siinä huomioidaan~~

- ~~1) Painopistealueiden kohteiden valvontatarve perustuu

  - näiden kohteiden määrään valvontayksikön alueella ja
  - painopistealueille määriteltäviin tarkastustiheyksiin ja aikoihin~~
- ~~2) Muu kuluttajaturvallisuusvalvontaan tarvittava työmäärä käyttäen kerrointa

  - Kertoimen lähtökohtaiseksi arvoksi on arvioitu 1,7. Kertoimen arvoa voidaan valvontayksikössä muuttaa välillä 1,5–2,0 esim. vuosittain perustuen siihen, miten kuluttajaturvallisuusvalvonnan valvontatarpeen arvioidaan muuttuvan. Kohdassa 1 saatujen eri kohdetyyppien tulojen summa kerrotaan kertoimella, jolloin saadaan arvio valvontaresurssien kokonaistarpeesta.~~

~~Muulla kuluttajaturvallisuusvalvontaa tukevalla työllä on myös suuri merkitys: tehdään kuluttajaturvallisuusvalvonnan periaatteita tutuksi toiminnanharjoittajille, luodaan yhteistyökäytäntöjä elinkeinoelämän, etujärjestöjen ja toisten viranomaisten kanssa sekä annetaan neuvontaa ja opastusta.~~

3.5.2.4 Pakkokeinojen käyttö

~~Jos kuluttajapalveluun tai tavaraan liittyy vaara terveydelle tai omaisuudella voidaan käyttää hallinnollisia pakkokeinoja. Kuluttajaturvallisuuslain 6 luvussa määritellyjä pakkokeinoja ovat erilaiset määräykset ja kiellot, toiminnan keskeyttäminen, toimenpiteen teettäminen, ja uhkasakko sekä teettämisen ja keskeyttämisuhka. Näistä väliaikaista kielltoa, toiminnan keskeyttämisestä ja toimenpiteen teettämistä koskevat päätökset tulee siirtää Tukesin lopullisesti ratkaistavaksi.~~

~~Hallinnolliset pakkokeinot käsitellään ympäristöterveyslautakunnassa. Viranhaltija voi antaa väliaikaisen kiellon.~~

~~Määräysten antamiseen liittyy asianosaisen hallintolain mukainen kuuleminen, ellei kyseessä ole kiireellisiä toimia vaativa tilanne, eikä kuulemista voida suorittaa. Hallinnollisten pakkokeinojen käytössä noudatetaan Turvallisuus- ja kemikaaliviraston ohjeistusta.~~

3.5.2.5 Resurssien varmistaminen

Kuluttajaturvallisuusvalvonnan on ohjelmakaudella toimialakohtaisena tavoitteena kuluttajaturvallisuusvalvonnan resurssien varmistaminen. Valvonnan vaatimat resurssit on esitetty taulukossa 1. Ympäristöterveydenhuollon yksikössä on 4 viranhaltijaa, joiden tehtäväkuvaan kuuluu kuluttajaturvallisuusvalvonnan tehtäviä ja yhdelle viranhaltijalle merkittävässä määrin kuluttajaturvallisuusvalvonnan tehtäviä. Em. viranhaltijoilla on tehtävään vaadittava pätevyys.

3.5.2.6 Valvonnan painopistealueet ja valvontakohteet

Painopistealueiden ja valvontakohteita ovat huvipuistot, kuntosalit, laskettelukeskukset, leikkikentät, sisäleikkipaikat, rullalautailupaikat, ohjelmopalvelut, kiipeilykeskukset/seinät, ratsastustallit, kartingradat, uimahallit ja kylpylät, uimarannat, talviuuintipaikat, tatuointi-, lävistys- ja muut kehonmuokauspalvelut, turvapuhelinpalvelut ja yleisötilaisuudet. Valvontakohteet esitetään liitteessä 1a.

3.5.2.7 Tarkastussuunnitelma

Tarkastustiheydessä ja tarkastuksiin keskimäärin käytettävässä ajassa noudatetaan Tukesin ohjeistusta, joka löytyy kuluttajaturvallisuusvalvonnan valtakunnallisesta valvontaohjelmasta. Kuluttajaturvallisuuslain 6 §:ssä on lueteltu sellaisia suuririskisiä palvelukohdetyyppejä, joihin on lähtökohtaisesti katsottu olevan tarpeen kohdentaa säännöllistä valvontaa. Valvontaresursseja pyritään kohdentamaan merkittävimpiä riskejä sisältävien valvontakohdetyyppien ja valvonnan painopistealueiden valvontaan. Paikallinen riskinarviointi on tarpeen kohteiden suunnitelmallisen valvontatarpeen toteuttamisessa.

Kohdekohtaisia tarkastustiheyksiä on mahdollista laskea seuraavien kohdetyyppien osalta: kuntosalit, kartingradat, uimahallit/maauimalat/kylpylät, tatuointi/lävistys/kehonmuokauspalvelut, turvapuhelinpalvelut ja yksittäiset leikkikentät. Tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika on esitetty liitteessä 1a.

3.5.2.8 Teema-alueet, hankkeet ja projektit

Vuosina 2015–2019 kuluttajaturvallisuusvalvonnan teema on yhteisen valvontaohjelman mukaisesti valvonnan vaikuttavuus. Kuluttajaturvallisuusvalvonnassa on myös seuraavat toimialakohtaiset tavoitteet:

- 1) Valvonnan laatu ja riskiperusteinen kohdentaminen
- 2) Kuluttajaturvallisuusvalvonnan resurssien varmistaminen
- 3) Valvontakriteeritön uudistusten omaksuminen

Alueelliset valvontaprojektit Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella vuonna 2015

- laskettelupalveluiden turvallisuus (tammi-maaliskuu)
- kuluttajaturvallisuusvalvonnan arviointi- ja ohjauskäyntien kehittäminen

Valtakunnalliset valvontaprojektit 2015

- uimahallien ja kylpylöiden turvallisuus

Ohjelmakauden aikana soveltuviin valtakunnallisiin ja alueellisiin projekteihin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan. Kun projekteihin osallistutaan, osallistuminen toteutetaan osana suunnitelmallista valvontaa. Projektien toteutuminen raportoidaan Tukesiin tai PSAVIin, jotka vastaavat yhteenvedon laatimisesta.